

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԻ

Մասիս լրագիրն 5 անգամ կը հրատարակուի շաբաթը. 4 Օրաբերք եւ 1 Շաբաթաբերք :
Տարեկան գին. Կ. Պոլսոյ հաշւով 180
Վեցամսեայ գին Կ. Պոլսոյ , 90 Դրոյ
Պատուագ , 5 Սեդ
Եւ քանիւր քուտց գին 80 փոյ
Պատուագ 20

Դարս գազած լրագրաց համարս ծախքը խմբագրութեան վրայ է :
Ծանուցանց տողը մէկ անգամի համար 3 դր. երկու անգամի համար 2 դր. :
Լրագրոյս վերադարձեալ համար կամ որ եւ իցէ գրութիւն Խմբագիր-ՏՕՐԻՆԻՍ պիտի ուղղուի . Եւ հաճուի ծախքը առ դր. 40 փոյ վրայ է :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 28 ՅՈՒՆԻՍ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Վաղղիական նոր խորհրդարանը բացուեցաւ, բայց ոչ թէ կայսեր ատենադարանութեամբ, այլ Պ. Ռուսի, թէ եւ այս վերջինին խօսածն ալ կայսեր առ Պ. Մարք եւ առ Պ. Շընայտըր գրած նամակներուն կրկնութիւնը կրնայ համարուիլ : Ինչպէս յայտնի է, նիստը կարճատեւ պիտի ըլլայ, եւ յայտնապէս ընտրութիւնները քննելու եւ վաւերացնելու պիտի դադարէ : Բայց կրտսի թէ նոյն իսկ այս պարագայի մէջ ալ փոփոխակից հարցումներ ու վիճարանութիւններ պիտի ըլլան : Դատական մասին քաղաքականութիւնն այժմէն ճշգիւ գուշակել զժողովին է : Հաւանական է որ տակաւին իր միտքը հաստատապէս որոշած եւ իր կազմութիւնը լրացուցած չլլայ : Իսկ մեծ նպատակը՝ անձնական կառավարութեան դրութեան դէմ մտաբանել է : քանզի ընդդէմադիր մասին երեսփոխաններն ու խմբագիրները յայտարարութիւն կրնան թէ խորհրդարանին մէջ խօսիլ կամ լրագրաց մէջ յօդուածներ գրելն անօրինակ է կարեւորութիւն չտալով ըստ հաճոյցի կը գործէ : Իսկ կառավարութիւնը « հզօր իշխանութիւն մը իրապէս ազատական օրէնագրութեանց հետ հայտնեցնելու » նոր քաղաքականութիւնը գործադրած ժամանակ՝ Պ. Ռօշֆօրտին իր Լանթէրնը Վաղղիական մտքներու անխորհուրդ անապարձութեան օգուտ քաղելով՝ զայն նորէն դատաւարութեան ենթարկեց : Պ. Ռօշֆօրտի այս յայտարարութիւնը մի միայն լրագրական յանցանք չըլլալով եղեւնական ծանր պատիժներ կրելու եւ բնականաբար իբրեւ բացակայ դատուելով, նորէն 10,000 ֆրանք տուգանաց, երեք տարի բանտարկութեան, եւ նոյնչափ միջոց մ'ալ իր քաղաքային իրաւունքներէն զրկուելու դատաւարութեամբ, որով խորհրդարանին մէջ իբրեւ երեսփոխան բազմելու ալ իրաւունք չունենար : Եւ այս պարագայի մէջ նայելով թէ Լանթէրնի հեղինակն ինչպէս Փարիզ պիտի դառնայ, որպէս զի կարենայ իր երեսփոխանական պաշտօնն ալ վարել : Բայց ընդդէմադիր մասն ալ զայն Փարիզ տանելու եւ խորհրդարանը բազմեցնելու համար ամեն ջանք ի գործ պիտի դնէ, գոնէ կայսեր գէմ թշնամական ցոյց մ'ալ ըրած ըլլալու համար : Փարիզի եւ գաւառացի մէջ եղած վրդուլունները հանդարտեցան : Փարիզի գաւառին մէջ պատահած անկարգութիւնները բաւական ծանր կերպարանք մ'առած են : Եւ իսկահանքները բանտը գործադրողներն իրենց թշնամներն աւելցնելու եւ աշխատու-

թեան ժամերը նուազեցնելու յուսով քանի մ'օրէ ի վեր գործէ՝ դադարած էին : Եւս պատճառաւ Ռիքարմէրի մէջ զինուորաց եւ գործաւորաց մէջ կռիւ մ'եղաւ, ուր 13 մահ պատահեցաւ : Գործարանի մ'ածուխ պէտք ըլլալով, իր գործաւորներէն մէկ քանին զրկեց որ բերեն : Եւ իսկահանի գործաւորը դէմ կեցան եւ եկողները ձեռնունայն ետ դարձուցին : Բայց անոնք կրկին անգամ գալով, մինչդեռ անխափանց գործաւորներն անոնց վրայ կը յարձակէին, իրենք զիրենք երեք խումբ հետեւակազորքերէ պաշարեալ գտան, որոց օգնելու համար ուրիշ զորքեր ալ կուգալին : Օգոստոսի 29-ին ձերբակալ ընելով իրենց մէջ պաշարեցին եւ զօրանոցը կը տանէին : Վաղար կամ գիւղ հանդիպելով զայրուցեալ բնակչաց հետ նոր կռիւներ չընելու համար կողմնակի ճանապարհէ մը կերթային, կատաղի ճանապարհ եւ մարդոց խումբ մը սկսաւ լեռներէն զօրաց վրայ քար տեղալ, եւ երբոր զօրքերն անձուկ կերծ մը հասան, քարի հարուածներն աւելի սաստկանալով՝ զինուորներէն քանի մը հոգի վիրաւորեցան : Եւս հետ մէկ պէտք հոգեւոր ալ պատրուեալ եւ զինուոր մը կրնային վերադարձուիլ : Օրինակներն ալ զայրանալով, իրենց հրամանատարն հրամայեց որ կրակ ընեն, առաջին անգամ օգը, բայց երկրորդ անգամ աղմկարարաց վրայ : Ինչ հոգի անմիջապէս դիմադրեալ ինկան, եւ չորս հոգի ալ սաստիկ վիրաւորուած հիւանդանոց տարուելով յետոյ մեռան : Ինչ մը՝ որ երեք տարեկան երակայ մ'ունէր գիրկը, եւ ուրիշ յոյ կին մը սաստկապէս վիրաւորեցան : Եւս անկարգութեանց վրայ Վաղարը կոմսն անմիջապէս իրաւութեանց տեսարանին վրայ զընկուելով բարեկարգութիւնը վերահաստատեց եւ իրան դարձաւ :

Եւգլիոյ մէջ Իրլանտայի եպիսկոպոսական եկեղեցւոյն խնդիրը տակաւին միտքերը կը քաղցնէ : Խորհրդարանը յունիս 29-ին մասնաժողով մը կազմեց, եւ բազմաթիւ փոփոխութիւններ ներկայացան առաջարկեալ օրինաց ծրագրին մէջ : Վանթէրպէրի արքեպիսկոպոսը կառավարիչ որ Իրլանտայի մէջ եպիսկոպոսական եկեղեցւոյն բարձու միութեանակ 1871-ին 1872-ին ըլլայ : Ի որս Ի ինքնօրտ եւ Վրիլլէնտի գուքը կառավարիչն որ կաթոլիկ եւ եպիսկոպոսական չեղող բողոքական կըլին ալ թուակ կապուելի : Ի որտ Ռուսէ կառավարիչն որ եպիսկոպոսական եկեղեցիէն առնուած եկամտից մնացորդը կաթոլիկներու, եւ երեքականաց համար եկեղեցիներ մատուցներ եւ գերեզմանատուներ շինելու գործածուի : Ի որտ Վանթերպէրի առաջարկեց որ Իրլանտայի ներկայ անկիւնը արքեպիսկո-

պոսներն ու եպիսկոպոսները լորտերուն խորհրդարանին ցիւեան անգամ ըլլալու իրաւունք ունենան, եւ այս առաջարկութիւնն ալ ընդունուեց : Եւ իրկու կղերական անգամներ ալ կառավարիչն որ Իրլանտայի եպիսկոպոսական կղերին աւելի մեծ փոխարինութիւններ տրուին : Եւ երկու պէտքայն չափ փոփոխութեան առաջարկութիւններ կան լորտերուն կողմանէ, որ հասարակաց խորհրդարանին ընդունած օրէնքը բոլորովին կերպարանափոխ ըլլալով իրեն պիտի դարձուի : Բայց Ի որտ Վրանիլ ծանուցեց թէ այս փոփոխութեանց առաջարկութիւնները կառավարութեան բոլորովին անընդունակ են : Վաղար ասոնց շատ իրաւացի ըլլալով կը կարծուի որ ժողովրդական զգացման եւ հետեւաբար հասարակաց խորհրդարանին ալ մեծազոյն մասին հաւանութեան պիտի արժանի ըլլան :

Պիտմաքը կոմսը դարձեալ հրաման տուաւ իր Բոմբեյիայի ազաւթակն երթալով հանգչելու, հետեւաբար Իրլանտայ պաշտօնէից նախագահութիւնն առժամանակեայ կերպիւ Պատից կոմսին յանձնուեցաւ : Եւս չաքօֆ իշխանն ալ հանգիստ ընելու հրաման առնելով Պատիցի շուրերը դէպք չըլլալու հետ, ուր Իրլանտայ թագաւորին եւ Պ. Տէ Վեմաքի հետ տեսակցութիւնները ըրաւ : Եւ զորոցուի դարձեալ որ Իրլանտայի իշխանը Ռուսիոյ արտաքին գործոց պաշտօնէութեան պիտի հրաժարի, եւ Իշխանիէք զօրապետը պիտի կարգուի անոր տեղ : Բայց տակաւին չգիտցուի թէ այս զրոյցն ի՞նչ աստիճան ստոյգ է :

Իսպանիոյ մէջ մօտերս ուշադրութիւն հրաւիրող գէպը ծխախոտի մենափաճառը գրաւի դրուելով եղած փոխառութեան գայթակղելի դործն է : Խորհրդարանը մասնաժողով մը կարգեց, որ այս խնդիրը քննելով բազմաթիւ վիսյութիւններ հաւաքեց : Իմէպէտ քննութեան արդիւնքը տակաւին չգիտցուի, բայց բազմաթիւ երեւելի երեսփոխաններ չորաչար կերպիւ բռնուած են : Եւս սոյս 1-էն սկսեալ քննութիւնները յայտնի պիտի ըլլան, եւ կերեւի որ մասնաժողովը ոչ ոք պիտի խնայէ :

Վաղարի խորհրդարանը Վահմանադիր ժողովին գումարումէն առաջ առժամանակեայ կառավարութեան գործադրած բոլոր միջոցները վաւերացուց : Եւս միայն հաշուեցոյցին վիճարանութիւնն առաջ երթալու վրայ է, եւ առեւտրական ազատութեան սկզբունքն Վաղարից ալ ընդունենելու միտում ցոյց կուտան : Եւս միջոց պաշտօնէայն յայտարարութիւն ըրաւ որ եթէ մաքսական բարեկարգութիւնը չընդունուի, պաշտօնէայնները կրնան հրաժարուիլ առաջարկէ : Եւս

ջին լուրերուն նայելով, արդիական կամ պաշտպանողական ըսուած դրութեան համեմատ եղող օրինաց առաջարկութիւնները մերժուելու են : Եւ շատ հաւանական է որ կառավարութեան առաջարկած ծրագիրն ընդունուի : Իսկ արքունական գահուն ընտրելոյ մը վրայ տակաւին որոշ լուր մը չկայ : Սօնբանտիէ դըսին Վնտալու զիս համար խորհրդարանին մէջ հասարակապետական առաջարկութեան մ'առիթ տուաւ, որով դըսիններկայութիւնը կը դատաւարուի : Բայց կառավարութիւնը պատասխանեց թէ անոր ներկայութիւնը բնաւ կարելւորութիւն չունի, եւ առաջարկութիւնն առ ոչինչ կ'աւ :

Հունգարիոյ պաշտօնէից գլուխ Պ. Վնտալի հունգարական խորհրդարանին յունիս 15-ի նիստին մէջ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ :

« Վաղարի վերջերը Վիթթօզար Վիլլէթիքս երեսփոխանը հարցում մ'ուղղեց ինձ : Պօնայէն իրեն հաղորդուած զրոյցներու վրայ, որոց նա յետ Վասարօ-Հունգարական կառավարութիւնը Պօնայի վրայ տիրելու միտք ունի եղեր : (Ժիծաղ) : Եւս հարցման պատասխան տալ կուզեմ :

« Հարցումն երկու անգամ կը պարտաւորէ : 1-՝ Հունգարական կառավարութիւնը եւ մասնաւորապէս պաշտօնէից գլուխը գիտէ՞ արդեօր որ ինչուորական սահմաններուն վրայ յայտնապէս պատերազմական նշանակութիւն ունեցող միջոցներ ձեռք կ'առնուին : 2-՝ Տրամադրիչ է իր աղբիւրութիւնն ի գործ դնել բարձր տեղեր, որպէս զի Վասարօ-Հունգարական կառավարութիւնը որ եւ է պարագայի մէջ Երեւելից նկատմամբ միջամտական քաղաքականութեան մը չհետեւի, եւ Պօնայի նկատմամբ ալ միջոցներու միտք չունենայ :

« Եւս ինչ խնդրոյն նկատմամբ կըրնամ յայտարարութիւն ընել թէ, ըստ ազատագրոյ տեղեկութեանց զինուորական սահմաններուն վրայ բնաւ որ եւ է կերպ միջոց մը ձեռք մը առնուած չէ, որ զէնքով աշխարհակալութեան միտքը կարենայ նշանակել :

« Եւս ինչ խնդրոյն վրայ իմ կարծիքս այս է որ Երեւելից նկատմամբ մեր շահն է միայն մեր դրացեաց հետ լաւ յարաբերութիւններն հաստատուն պահել, մեր աւելւորական յարաբերութիւններն ու հաղորդակցութեան միջոցներն աւելցնել ու բազմապատուել, բայց բնաւ աշխարհակալութեան նպատակներ չունենալ : (Հաւանութեան եւ անդուն նշաններ) : Եւս սոսնք եւ Հունգարական կառավարութեան կողմանէ կայսերական խորհրդոց մէջ մեր պաշտպանած նպատակները : « Իսկ զատ, որպէս զի իմ յայտարարութիւնն ընդհանուր պաշտօնէի ու

